

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Δ'.
ΑΡΙΘ. 48

Ἐν Πειραιεὶ Ἀπρίλιος
1887

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἐὰν ἐν τοῖς δέλτοις τῆς ἱστορίας πολυπλάγκτου τοῦ ἀνθρώπου ἐσημειώθησαν ποτὲ ἀδιάλειπτοι περιπέτειαι καὶ διηγεῖς συμφοραὶ κατασπαράττουσαι τὴν καρδίαν καὶ τὴν σκοτοδίνην ἐν τῇ διανοίᾳ διαχέουσai, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μείζονες ὑπῆρξαν αἱ ἐφ' ἡμῶν ἐνσκήψασαι καὶ ὧν ἀδύνατον καὶ ἀκατόρθωτον πάντως ἦθελεν εἶσθαι ἡ περιγραφή αὐτῶν, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἐνταῦθα ἐνῶ σκοποῦμεν μᾶλλον νὰ ἐξαιτήσωμεν συγγνώμης ἐπὶ τῇ ἀκουσίᾳ διακοπῇ τῆς τακτικῆς ἡμῶν πορείας ἢ διὰ θλιβερωτάτων καὶ σπαραξικαρδίων ἀφηγήσεων νὰ λυπήσωμεν τοὺς φιλομούσους συνδρομητὰς τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἀναγράφοντες ἐν τούτοις τὰ ἀνωτέρω, δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ σημειώσωμεν ὅτι μετὰ τῶν σπουδαιοτέρων αἰτίων ἐξαιρέσει τοῦ ὑπερτάτου πάντων, τοῦ αἰφνιδίου θανάτου τοῦ πολυκλαύστου Πατρὸς μου, τοῦ μόνου ἀβρώγου καὶ προστάτου μου, βοηθοῦ δὲ ἀκαμάτου ἐν τῷ πολυμύχθῳ ἔργῳ μου, ὑπῆρξεν ὁ σφαιτερισμὸς καὶ ἡ κατάχρησις σπουδαιοτάτου ποσοῦ συνδρομῶν, ὑπὸ χρυσολόγων τινῶν ἀνταποκριτῶν ἡμῶν, οἵτινες ἀφοῦ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐξηπάτουν ἡμᾶς δι' ἐρωτικῶν ὄντως ὑποσχέσεων, ἐγένοντο ἐπὶ τέλει ἄφαντοι, ἀφέντες ἡμᾶς θύματα τῆς εὐγενοῦς καὶ ἀγνῆς εὐπιστίας, καὶ ζημίας χιλιάδων δραχμῶν, ἐκ καταφρονήσεως δὲ καὶ βδελυγμίας δὲν κατονομάζομεν αὐτοὺς διότι ἐγεννήθημεν καὶ θὰ ἀποθάνωμεν πάντοτε ἀνώτεροι τοῦ χρήματος καὶ οὐχὶ κατώτεροι τῆς περιοπῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Παρηγορίαν οὐχ ἤττον ἀντλοῦντες καὶ θάρρος ἐκ τῆς ἀπαρμειώτου ὑπολήψεως καὶ τοῦ ἀμεταβλήτου περὶ ἡμῶν φρονήματος τῶν πολυτίμων καὶ εὐγενῶν φίλων μας ἀναμφισβή-

τητον δὲ τὸ συνεπὲς τοῦ χαρακτῆρος, πρὸς δὲ καὶ τὴν πιστὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων ἡμῶν πρὸς τοὺς κ.κ. συνδρομητὰς τοῦ «Ἀπόλλωνος» ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἐπιδεικνύμενοι ἁδιστάκτως πεπεισμεθ' ὅτι οὐ μόνον ἀποδώσωσιν ἡμῖν τὴν προσήκουσαν δικαιοσύνην, ἀλλὰ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀναπτύξωσιν ἐν ἑαυτοῖς, πολλῶ μείζονας ὑπὲρ Ὑμῶν συμπαθείας· καθόσον ἀρκούντως διέγνωσαν τοὺς ὑπερανθρώπους κόπους, καὶ τὴν ἀκραιφνῆ ἀφοσίωσιν μεθ' ἧς ἀφιερῶθημεν ὑπὲρ τῆς εὐωδόσεως τοῦ πολυμύχθου Ἡμῶν ἔργου· οὕτως ὡς ἀπεδείχθη, ὁ προορισμὸς οὐκ ἔστιν ἡ χρηματολογία ἐκ τοῦ ἄλλως τε εὐτελοῦς ὄσων καὶ γλίσχρου τιμήματος, ἀλλ' ἡ διάδοσις τῶν Ἑλληνικῶν φώτων καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς παρ' ἡμῖν φιλολογικῆς κινήσεως πανταχοῦ καὶ μέχρι τῶν ἀποτάτων τόπων τῆς Ὑψηλίου, ὅπου ἂν οἰκοῦσιν Ἕλληνες ἢ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα γινώσκουσιν ἄλλοδαποί. Καὶ ὄντως ἐκ τῆς ιδέας ταύτης ἀναχωροῦντες προβαίνομεν εἰς συμπλήρωσιν τοῦ τετάρτου τόμου, χωροῦντες ἅμα εἰς τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορεῖαν ἡμῶν, σὺν τῇ πεποιθήσει, ὅτι οὐ παύσωνται ὑποστηρίζοντες ἡμᾶς οἱ πολυπληθεῖς καὶ συμπαθέστατοι ἡμῶν φίλοι, διαχέοντες οὕτω βάλαμον παρηγορίας καὶ θάρρους καὶ ἐλπίδος φῶς ἐν τῇ ὑπὸ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων βιωτικῶν νεφελῶν σκοταζομένην ψυχῇ μας, καὶ ἐν τῇ πεποιθήσει ταύτῃ, ἐκφράζομεν τὴν διάπυρον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην τοῖς τοσοῦτον εὐγενῶς παρασχούσιν ἡμῖν τὴν τε πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτῶν ὑποστήριξιν.

Ἐπίσης δημοσίᾳ ἐκφράζομεν τὰς εὐγνώμονας ἡμῶν εὐχαριστίας, καὶ πρὸς τοὺς κ.κ. διευθυντὰς καὶ ἐκδότας τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐθνολογικῶν συγγραμμάτων καὶ ἐφημερίδων, οἵτινες ἐν τοῖς δέλτοις τοῖς ὑπ' αὐτῶν δημοσιευομένοις περὶ

τῆς κινήσεως, τῆς παρ' ἡμῖν φιλολογίας, αἰείποτε μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος εὐφύμου ἐποιήσαντο μνείας περὶ τοῦ «'Απόλλωνος» καὶ εἰλικρινῶς συνεχάρησαν ἡμῖν δι' οὗς κόπους ὑπερφυσικούς, ὡς ἐκ τῆς συμφορᾶς μας καταβάλλομεν, ἐν τῷ εὐγενεῖ τῶν γραμμῶν ἀγωνί. Οὐχ ἥττον τὰς ἡμετέρας χάριτας ὁμολογοῦμεν, καὶ τοῖς ἀναδημοσιεύσασιν ἐν τοῖς δημοσιογραφικοῖς αὐτῶν ὀργάνοις, πολλὰς τῶν ἐν τῷ «'Απόλλωνι» δημοσιευθεισῶν διατριβῶν, καὶ πρὸς τοὺς εὐαρεστηθέντας νὰ μεταγλωττίσωσιν ἐνία τῶν ἡμετέρων ποιημάτων εἰς τὰς ἑαυτῶν διαλέκτους.

Τὸ πρόγραμμα τῆς πορείας ἡμῶν ἔσται τὸ αὐτό, συμπληροῦντες τὰς ὑπὸ τῆς πείρας ὑποδειχθείσας ἡμῖν ἐλλείψεις, ἐπικαλούμενοι ἐπὶ τούτῳ τὴν ἀντίληψιν τῆς θείας προνοίας, καὶ ἔχομεν δι' ἐλπίδος, ὅτι ὅπῃ ποτε εὐλίμενοι γενόμενοι θὰ ἐπισφραγίσωμεν τὴν πορείαν ἡμῶν διὰ τοῦ ἀθανάτου ἐκείνου τῶν Δαρδάνων λογίου· «ὁ ἐπιμένων νικά».

ΧΡΩΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Ἡδὴ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πλάτωνος ἄρξια μελέτης καὶ σπουδῆς ἐθεωρήθησαν τὰ περὶ τῶν χρωμάτων, ἐν δὲ τῷ παρελθόντι καὶ τῷ παρόντι αἰῶνι πολλαὶ εἰδικαὶ πραγματεῖαι ἐξεδόθησαν ὑπ' ἀνδρῶν τὸ μὲν χάριν τῆς ἐπιστήμης, τὸ δὲ χάριν τοῦ ἐμπορίου· ἕκαστος δὲ τῶν συγγραφέων ἡσυχολήθη σὺν τοῖς ἄλλοις ἵνα ἐξεύρῃ ἢ πλάσῃ καὶ τοὺς ὄρους καὶ τὰ ὀνόματα τῶν χρωμάτων, ὅπως συνεννοῶνται πρὸς ἀλλήλους οἱ τ' ἐπιστήμονες καὶ οἱ ἐμπορεύμενοι, διότι ἕνεκα τοῦ πλήθους τῶν χρωμάτων καὶ τῆς λεπτῆς αὐτῶν διαφορᾶς ἄλλοι ἄλλα τοῖς αὐτοῖς χρώμασιν ὀνόματα ἀπέδιδον. Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν οὐδεὶς ποτε συνέγραψεν τι περὶ τούτου πλὴν τοῦ κ. Ἀνδρέα Κορδέλλα, ὅστις πρὸ διετίας ἐξέδωκεν ἀριστον σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον: «Χρωματολογία ἢτοι περὶ φύσεως, ὀνομασίας καὶ τῆς φυσικῆς συστάσεως τῶν χρωμάτων παρὰ τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς νεωτέροις — Μετὰ 11 πινάκων κατασκευασθέντων ὑπὸ Γ. Ἰρλιγγέρου ἐν Στουττγάρτῃ τῆς Βυρτεμβέργης καὶ μετὰ 16 ξυλογραφημάτων ἐν τῷ κειμένῳ. Ἐν Ἀθήναις, 1886, 4ον, σελ. ιε' + 188». Τὸ σύγγραμμα διαιρεῖται εἰς δύο μέρη· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῷ «προπαρασκευαστικῷ ἢ θεωρητικῷ» περιέχονται: ὁρισμός, γέννη, ὀνομασίαι, κατὰταξις καὶ ἔντασις τῶν χρωμάτων καὶ χρωματολογικὰ διαγράμματα, χρωματολογικοὶ κύκλοι καὶ συμπληρωτικά χρώματα· εἴτα δ' ἔπονται ἐπτὰ χρωματολογικοὶ κύκλοι. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ μέρει «τῷ πρακτικῷ ἢ περιγραφικῷ» περιλαμβάνονται: πρῶτον μέσθ πρὸς ἄσκησιν τῆς ἀντιλήψεως, διακρίσεως, παραστάσεως καὶ ὀνόματα τῶν χρωμάτων· δευτέρον ὁρισμός καὶ ὀνοματοθεσία αὐτῶν· τρίτον

σημειώσεις καὶ ἐτυμολογία τῆς ὀνοματολογίας αὐτῶν· τέταρτον αἱ χρωματιστικαὶ οὐσίαι· καὶ τέλος ἐξηγήσεις ἀχρῶν πινάκων καὶ ξυλογραφημάτων. Ὁμολογῶ πεπαρησιασμένως ὅτι οἱ ἑνδεκα λαμπροὶ πίνακες οἱ ἐν τέλει τοῦ ἀρίστου συγγράμματος δύνανται νὰ κοσμῶσι παντὸς ἀνδρὸς λογίου τε καὶ βιομηχάνου τὸ μελετητήριον καὶ παντὸς σχολείου τὰς αἰθούσας ἀντὶ τῶν γελοίων συνήθως ἀνηρτημένων εἰκονίων ὡς θέλγοντες τοὺς ὀφθαλμούς, ἀσκοῦντες τὴν κρίσιν καὶ τὴν διάνοιαν καὶ διεγείροντες αἰσθήματα ἐν τῇ καρδίᾳ. Τὸ πολύκροτον «Οὐδὲν ἐν τῷ νῷ εἰμὶ πρότερον ἐν τῇ αἰσθήσει» καὶ ἄκων ἀναμιμνήσκειται τις θεώμενος ὀξύτατῳ ὀμματι τὴν ποικιλίαν, τὴν ἁρμονίαν καὶ τὴν εὐταξίαν τῶν εὐχρῶν χρωμάτων πρὸς ἄλληλα.

Ἡ οἰκονομία δ' ἐν γένει καὶ ἡ μέθοδος τοῦ συγγράμματος ἔχουσι καλῶς, διότι ἡ ἐκλογή τῆς ὕλης καὶ ἡ κατὰ λόγον καὶ ἐν συμμετρίᾳ κατὰταξις αὐτῆς διήκουσι καθ' ὅλον τὸ σύγγραμμα οὕτως ἁρμονικῶς, ὥστε τῶν ἀπείρων χρωμάτων δύναται τις ἔχειν ἔννοιαν πλήρη Ὀρθῶς δὲ μεταχειρίζεται ὁ συγγραφεὺς προκειμένου περὶ φυσικοῦ καὶ τεχνικοῦ φαινομένου τὴν ἐκπαλαί κρατοῦσαν καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ μεγάλου Ἀριστοτέλους ἀναλυτικὴν μέθοδον. Εἰ δὲ τῆς μεθόδου ταύτης χρῆσιν ὁ συγγραφεὺς ἐποίητο, ἥτις κάλλιστα ἐφαρμόζεται, καὶ ἐν τῇ ἱστορικῇ περὶ χρωμάτων ἐπιστημονικῇ θεωρίᾳ, ἥτοι ἐν τῇ σὺν τῷ χρόνῳ ἀναπτύξει, θὰ ἦτο τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ πολλῷ τελειότερον καὶ διδακτικώτερον. Διότι ἐκ τοῦ προκειμένου συγγράμματος διδάσκειται τις ἐντελῶς μὲν, ἵνα μὴ εἰπῶ ἐντελέστατα, τὴν νῦν τοῦ ζητήματος κατὰστασιν, ἀτελῶς δ' ὅμως τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Βεβαίως δυσχερέστατον τοῦτο· ἀλλ' ὁ Ἀνδρέας Κορδέλλας ὢν ἐπηβολώτατος τῆς παιδείας καὶ τῆς περὶ χρωμάτων ἐπιστήμης ἄτε, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, κρατιστεύων ἐν τοῖς περὶ μεταλλουργίας, ὀρυκτολογίας καὶ γεωλογίας ζητήμασιν, ὧν ἡ γνώσις προϋποτίθεται τῆς περὶ χρωμάτων διδασκαλίας, ἄριστα ἠδύνατο νὰ προτάξῃ τοῦ ὅλου καὶ τοιαύτην ἱστορικὴν πραγματείαν, ἥς ἡμεῖς μάλιστα οἱ Ἕλληνες οἱ πάντη τοιούτων γνώσεων ξένοι ἔχομεν χρεῖαν, κατὰ τοσοῦτο δὴ μάλιστα, καθ' ὅσον πλὴν ἄλλων ἐπιθυμοῦμεν νὰ γινώσκωμεν τίνες καὶ ὁποῖαι αἱ γνώσεις καὶ θεωρίαι τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, τοῦ Θεοφράστου καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἡμῶν προγόνων, οἵτινες περὶ τοιούτων πραγμάτων ἐν τοῖς αὐτῶν συγγράμμασι διέλαβον. Τοῦ ἔργου δὲ τούτου οἱ φιλόλογοι ἐν μέρει δύνανται νὰ εἶνε ἐγκρατεῖς, ὡς στερούμενοι εἰδικῶν περὶ αὐτοῦ γνώσεων.

Καὶ περὶ ταῦτα μὲν ἔχει ἐλλιπῶς τὸ βιβλίον, καίτοι ὁ συγγραφεὺς ἐν μὲν σελίδι 7 καὶ ἄλλαχού μνημονεύει πολλοὺς τῶν ἀρχαίων κατὰ τὸν Γερμανὸν Πράντελον, οἷον Πυθαγορείους, Ἐμπεδοκλέα, Δημόκριτον, Ἀναξαγόραν, Ἰπποκράτην, Πλάτωνα, Ἀριστοτέλην, Θεόφραστον, Στωικούς, Πλούταρχον, Γαληνόν, Διοσκορίδην, ἐν δὲ σελίδι 15 καὶ 16 σταχυολογεῖ ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους ἰδίως τὰ περὶ ἐντάσεως τῶν χρωμάτων καὶ ἄλλα ἐν ἄλλαις σελίσιν οἷον ἐν τῇ 18, 19 καὶ 20.